

OTOK KRK U HRVATSKIM PLANINARSKIM ČASOPISIMA (1898—1970)

Tema je naoko neobična. Ta zašto bi se baš planinari posebno zanimali za Krk i o njemu pisali u svojim časopisima? Ipak, takav interes za Krk postoji, i ima za to, kažimo odmah, nekoliko dobrih razloga. Ponajprije, planinar će lako doživjeti Krk, a isto tako i ostale jadranske otoke, kao planinu kojoj je more podnožje. Planinarsko oko vidi naše otoke na Jadranu kao skupine i nizove planina što se uzdižu s morske ravnice. Razumljivo je da između otoka-planine i mora-planinskog podnožja postoji osobit i zanimljiv odnos, koji će planinarskom senzibilitetu pružiti specifične estetske doživljaje. K tome, Krk je i sam brdovit, i planinar će u zgodnoj prilici poželjeti da obiđe brdski luk što okružuje Bašćansku dragu. Odande ima zanimljivih vidika na više strana, npr. na Velebit. Ovdje treba spomenuti da se sa sjevernog Velebita lijepo vidi Krk. U ovom širokom razgledu na Kvarner motrilac će osobito zapaziti luk Bašćanskog zaliva i susjedne otočiće, Goli, Grgur i Prvić. Konačno, želja za cjelovitim doživljajem našeg mora, otoka i obale zainteresirat će i planinara za ljude na Krku i ostvarenja njihovih života i raznovrsna rada u prošlosti i suvremenosti.

Zbog svega toga razumljivo je da ćemo u planinarskim časopisima (»Hrvatski planinar«, izlazio od 1898. do 1944. dalje HP, i »Naše planine«, izlazi od 1949. dalje NP) naći članaka o Krku ili onih u kojima se i o Krku govori. Te ćemo članke redom ovdje prikazati.

Već u drugom godištu HP piše njegov urednik i poznati prirodoslovac i putopisac Dragutin Hirc o Krku (*Iz Vrbnika u Novu Bašku. Putna uspomena sa otoka Krka*, 1899, 68—72 i 93—95). Ugodno je to čitati, ako ne dopustimo modernom senzibilitetu da se odupre stilu romantičnog ugođaja i osjećajnosti koji obilježava tadašnje putopise. Pisac ide barkom iz Selca u Vrbnik, opisuje gradić i ljude (prilaže i dvije fotografije), a zatim i jahanje iz Vrbnika u Bašku. Put je, veli, dalek, kola su na otoku rijetka, pa se ponajviše jaše. Opisuje korištenje šume, jer, veli, nigdje je na Kvarnerskim otocima nema koliko na Krku. Lijep je pogled prema Košljunu, kao i prijelaz Treskavca, najvišeg, kaže, vrha na otoku. Raznovrsna su i zanimljiva opažanja o Baški i njenoj okolini (ima i sliku luke s brojnim jarbolima). Da odmah rekemo, u tom i u drugim putopisima čiji su autori strukovnjaci raznih područja prirodnih i društvenih znanosti naći ćemo obilje zapažanja i podataka koji će obično promaći laičkom ili površnom oku. Zbog toga su nam danas tim zanimljiviji.

Hirc opisuje i crkvu sv. Lucije (isto. 95), no toj je crkvi posvećen i poseban članak *Lucijina u Baški na otoku Krku* (1899, 188—190); autor se potpisao sa »rić«, vjerojatno je to Mate Šorić, koji će i kasnije surađivati u HP). Opis crkve sadrži više podataka o njenom tadašnjem stanju i statusu, a zanimljiv je i opis narodnog slavljenja dana sv. Lucije, za koji su piscu rekli da potječe još iz Zvonimirova doba.

Isti je autor (M. Šorić) prikazao *Visine na otoku Krku* (1900, 96). Spominje da više nema krčkih šuma, te ukratko navodi vrhove (Treskavac 539 m, Orljak 535 m, Mali Hlam 470 m, Diviška vis 470 m, Gajen vis 461 m, Veli Hlam 460 m, Hlam 466 m, Vorganj 392 m, Sv. Juraj 324 m i drugi niži).

God. 1902. objavljuje Mate Šorić zanimljiv članak *Izlet na otok Prvić* (1902, 89—91). Spominje pogled na Prvić s Treskavca, pa opisuje izgled otoka i iznosi niz zanimljivih zapamćenja i zapažanja o ribolovu, o ovčarstvu, o pokušajima s vinogradima, nekadašnjem korišćenju drveta »još za francuskog vladanja«, lovu na modivljale koze, pčelarstvu, fauni, podizanju svjetionika, za zgodu, negdje iz 40-ih godina prošlog stoljeća, četvorice gimnazijalaca koji su iz Baške krenuli na Prvić, ali ih je bura pet dana zadržala na njemu.

M. Šorić je opisao i Otočić Zeća (1903, 48) između Senja i Krka. To je kratak opis s više zanimljivih zapažanja (pogled od Senja prema Krku

za bure, pusti izgled otoka koji je ipak »osobito zanimiv mjesca lipnja, kad se razcvietaju crveni karanfili, kojih imade tamo u priličnoj množini«, lov jegulja i oliga oko otoka, koji je, kao i Prvić, vlasništvo bašćanske općine.

Te godine M. Šorić donosi i prilog »*Omišaljska špilja na otoku Krku*« (1903, 55—57). Da je pisac rodom s Krka (najvjerojatnije iz Baške), kaže da želi upozoriti na špilju »osobito našu braću Hrvate« (dakle one iz uže Hrvatske) koji posjećuju morska kupališta od Bakra do Senja. Za opis koristi »*Notizie naturali e storiche sull'isola di Veglia*« G. Kubića (Trst 1874, a veli da je njegov pokojni rođak Peroslav Bonefačić, student filozofije u Zagrebu, 1895. istraživao špilju, te će u njegovoj ostavštini biti opis i nacrt špilje. Za špilju se saznalo 1834. od jednog krijumčara uhapšenog u Senju. Opis pokazuje da je špilja bila puna prekrasnih siga. Dobar je dio bio porazbijan nakon što je špilja prvi put ispitana (pregledao ju je sam G. Kubić s ovećim društvom), jer se u narodu pročulo da u špilji ima blaga. Provalnici u špilju mislili su, nažalost, da su blistave sige kakva dragocjenost.

Prvi putopis u kojemu je opisan cijeli otok objavio je u HP D. Hirc *Oko otoka Krka*, 1914, 68—71, *Od Rijeke do grada Krka*, isto, 92—96). Spominje Frankopane, pa dalje kaže: »Od kvarnerskih otoka otok je Krk najsjeverniji, najveći, najplodniji i najnapučeniji«. Iznosi podatke o zemljopisu otoka, protkane zapažanjima planinarskog oka, opisuje krajolik pojedinih područja na otoku, te daje nešto statistike o stanovnicima. Taj mu je tekst uvod za putopis od Rijeke do Krka. Iznosi dojmove o Riječkom zalivu, zapažajući, kao pravi planinar, vijenac gora i brda oko njega, pa rodoljubno kliče: »Evo to je vijenac, kojim je ovjenčana 'Hrvatska rivijera' drage nam domovine Hrvatske«. Opisuje mjesta koja imaju parobrodarske stanice, Omišalj, Malinsku, Merag na Cresu (tada važno mjestance zbog prijelaza od grada Cresa na grad Krk), pa iznosi podatke o mjestima koja se vide s broda (Dobrinj, Dubašnica, Glavotok), te opisuje otočić Plavnik. Tehničke su mogućnosti časopisa tada bolje, pa je uz sliku grada Krka s istočne strane (94) donesena, kao prilog na finom papiru, snimka »Jugovina kod grada Krka« (autor: Dujmović) s kraćim komentarom urednika (Josipa Poljaka) o ljepoti mora i jakom dojmu što ga pružaju valovi razbijajući se o stijene.

Nakon prekida od 1914 do 1921, HP od 1922. ponovo izlazi. S prvim člankom o Krku javlja se geograf i književnik Milan Šenoa. On je opisao *Košljun* (1924, 8—10) kao geografsku (otočić) i kulturnopovijesnu (samostan) znamenitost.

Krk je imao svoje mjesto, na specifičan način, i u člancima *Problemi turizma našeg Jadranskog područja* (1927, 113—127) i *Turizam Velebitskog područja* (1929, 143—148, 169—175, 221—225) I. Krajača, veoma agilnog planinara i izvanrednog poznavaoca Velebita i drugih hrvatskih planina uz more. On je razradio i propagirao zamisli o razvijanju i uzajamnoj povezanosti i morskog i planinskog turizma na našem Jadranu. Njegova su razmišljanja i prijedlozi i danas vrijedni pažnje. Analizirajući estetske doživljaje što ih pruža odnos gora i mora, više put spominje ljepotu i kontraste dojmove što ih pružaju obale Krka i susjednih otočića, posebno onih visokih i strmih obala okrenutih Velebitu i primorskim grebenima Vel. Kapele. On ih ne gleda samo kao pustoš, nego upozorava na ljepotu boja stijena, mora i neba, odraza u vodi, osobitih efekata sunčevih izlaza i zalaza. I s tim ljepotama strmih krčkih obala računa Krajač kad analizira doživljaje što ih mogu pružiti turističke vožnje morem ili izleti do vidikovaca na gorama.

Godine 1930. nalazimo opet jedan cjelovit opis Krka, ovaj put s kulturnopovijesnog gledišta, što ga je objavio Đuro Szabo, poznati historičar i historičar umjetnosti (*Spomenici prošlosti otoka Krka* 1930, 131—141). Povod mu je ulazak Krka, Raba i Paga (»Tri otoka, tri individualiteta! A Krk je najveći od njih i najzanimljiviji — i najzagonetniji!«) u sklop Savske banovine i time, u onim prilikama, u tješnju vezu sa sjevernom Hrvatskom. Upozorava na raznolikost stanovništva, geologiju i geografiju otoka (najviši je, kaže, vrh otoka Veli Vrh 541 m), daje prikaz povijesti otoka, pa prelazi na pregled najvažnijih starina u pojedinim mjestima (Omišalj, Dobrinj,

Vrbnik, Baška, Košljun, Krk, Glavotok) upozoravajući da će za njihovo ispitivanje trebati još mnogo rada. Szabo je članak i ilustrirao s 10 vlastitih, dobrih fotografija s motivima krčkih starina. Među njima je npr. fotografija Sv. Lucije, na kojoj će planinarsko oko zastati i zato što je pokazano visoko i stjenovito brdo u pozadini.

Niz godina kasnije pojavit će se opisi planinarskog hodanja po brdima oko Baške. Tada već izlaze »Naše planine«, u kojima je Varaždinac Lucijan Smokvina opisao *Uspón na najviši vrh otoka Krka* (1955, 187—188). On opisuje izlet iz Baške do Bašćanske Drage, pa uspon isprva kroz zelenilo, a zatim kroz kamenjar i jedan kameniti žlijeb na visoravan s najvišim vrhovima. Put je to što će ga zapaziti i htjeti njime proći samo turist planinarskih sklonosti. U članku nalazimo prvi put potpuni opis vidokruga koji je zaista raznolik i zanimljiv. Vrlo je zanimljiv zaključak članka. Autor ističe da je saznati kako se zove i koliko je visok najviši vrh Krka teže nego stići na nj. Navodi, prema kartama, razne varijante (preteže ime Obzova i visina 569 m), ali kaže da Bašćani taj vrh zovu Štekavac.

Dok je Smokvina izveo samo jedan izlet, s istim smierom uspona i silaza. Zagrepčanin Marijan Florschütz sistematski je obišao krčka brda (*Planinarski po Krku*, 1957, 44—48). Njega je baš i zanimao južni, brdoviti dio, pa je krenuo iz Crikvenice u Vrbnik. Iznosi doimove iz tog mjesta, a najviše ga se doimio Vrbnički statut iz 1380. godine. Daje opći pregled dvaju brdskih lanaca što se protežu od Vrbnika na jug (članku je priložena i skica s oznakama grebena i vrhova). On se dosljedno kretao grebenom, s vrha na vrh (način prelaženja planine koji je planinarima obično veoma privlačan), preko vrhova Mali (428) i Veli (449) Hlam, Treskavac (343), Veli vrh (541), Obzova (569), Orljak (539) do Velog Hlama (484). Opisuje svoje dojmove o vidiku, jadranskom i brdskom krajoliku, daje korisna razjašnjenja o zabunama oko najviših vrhova, što se mogu zapaziti i iz dosadašnjeg prikaza. Osobito ističe, kao iznenađenje na tom putu, »pogled s Orljaka na istok, kamo se ovaj ruši skoro okomito kao odsječena pećina 300—400 metara duboko u uzanu dolinu Suhe Ričine. To je nezaboravan pogled«. Kaže »da je panorama s Orljaka najljepša od svih razgleda s otoka Krka«. Autor nam je tako približio jedan od najmanje poznatih predjela Krka. Opisao je još put Punat—Košljun—Krk—Glavotok, ističući osobito kulturnopovijesno značenje Košljuna, te je tako zaokružio svoj zanimljivi prikaz (autor je, dodajmo, isto tako sistematski opisao Cres, Lošini i otočiće oko Lošinja).

Već smo zapazili zanimanje za krčki špiljski svijet. U svom *Popisu špilja i ponora u Hrvatskoj* Vladimir Redenšek je pobilježio i speleološke objekte na Krku (1960, 138). Njih 16. s bibliografskim podacima (već spomenuta Omišaliska jama zabilježena je pod nazivom Slivaniska jama), a u članku (*Zaštita speleoloških objekata u NR Hrvatskoj* 1961, 126) Mate Huljev spominje i Škuljicu na Krku među objektima koje treba zaštititi.

Nešto turističkih impresija s jedno kraćeg posjeta Krku na dugom putu po zemlji zabilježio je Mario Saletto (*Tour de Yugoslavie III* 1962, 20), dok je Marija Kačić, gledajući planinarskim okom, opisala najljepše krčke predjele i vidike, a posebno razgled s jedne zaravni između Krka i Glavotoka (*Velebit s Krka*. Društvene vijesti P. D. »Kamenjak«, Rijeka, srpanj 1968, 8).

Zadnjih godina nije bilo novih planinarskih članaka, mada je taj otok i dalje u planinarskom vidokrugu, posebno s vidikovaca iznad Riječkog zaliva i sa Velebita (mislim da to najbolje ilustrira snimka Ž. Krčadinca *Pogled sa Sjevera. Velebit na otok Krk*, 1956, između str. 80 i 81. snimljena 1. I 1956; i sâm sam toga dana stajao gdje i snimateli, i neću nikada zaboraviti ono staklenoplavo nebo, zamahe bure, zasnježeni Velebit, čeličnomodro zapjenjeno more, oštri kontrast sivih i rumenkastih stijena Krka, za koji se iz one visine činilo kao da lebdi između mora i neba). No, ovaj prikaz ipak može ukazati na raznolik interes naših planinara za taj lijepi otok hrvatskoga mora u rasponu od kraja prošlog do sredine našeg stoljeća.

Vlado Oštrić

KRČKI ZBORNIK

2

**KRK
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 2

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)
RIKARD ŽIC
RUDOLF ŽIC

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Slika na koricama: MILA KUMBATOVIĆ (Motiv grba Omišlja)